

LIEKSAN SEURAKUNNAN KIRKOLLINEN ESINEISTÖ – ESINEINVENTOINTI 2026

ESINEINVENTOINNISTA

Lieksan seurakunnassa suoritettiin kirkollisten esineiden inventointi ajanjaksolla 2.1.2026–15.2.2026. Inventoinnin toteutti FM Matias Komsa. Työ oli osittain päivitysinventointi, sillä seurakunta oli jo aiemmin tallentanut osan esineistöstä kokoelmanhallintajärjestelmä Basikseen.

Inventoinnin yhteydessä käytiin läpi Lieksan seurakuntakeskuksen, Lieksan kirkon ja kellotapulin, Mähkön kappelin, Viekin kirkon, Viekin seurakuntatalon, Viekin kappelin sekä Nurmijärven seurakuntatalon ja kellotapulin esineistö. Lisäksi käytiin läpi Kolin kirkosta remontin vuoksi Lieksaan tuotua esineistöä.

Esineistä otettiin valokuvat ja mitat, ja arvioitiin mm. niiden materiaaleja, sekä lisättiin esinehakuja helpottavia asiasanoja. Keskeisenä tavoitteena oli kuitenkin selvittää esineiden historiaa. Kuten odottaa saattaa, oli paljon esineitä, joiden historiasta ei voi sanoa juurikaan mitään varmaa, mutta toisaalta joidenkin esineiden kohdalla tietoa löytyi oikein mukavasti.

Inventointityöhön toi haikeutta se, että Lieksan kirkon tuhoisasta palosta oli kulunut vielä verrattain lyhyt aika. Suuri osa seurakunnan vanhasta kirkollisesta esineistöstä tuhoutui palossa, sillä kirkon mukana tuhoutui myös siellä sijainnut kirkkomuseo.

Ehtoollisvälineet selvisivät kuitenkin palosta, sillä ne olivat säilytyksessä kassakaapissa. Lisäksi kellotapuliin oli jo aiemmin siirretty joitakin esineitä turvaan. Myös Viekijärven kirkossa on säilynyt vanhempaa esineistöä.

Ohessa esitetään kooste seurakunnan mielenkiintoisimmista inventoiduista esineistä.

TAPULI

Alttarikoriste

Tapulissa on säilössä Lieksan palaneen kirkon alttarin yläpuolella ollut puoliympyrän muotoinen koriste. Koristelevy on mahdollisesti tehty jo kirkon rakennusaikaan 1836, mutta viimeistään 1882 peruskorjauksessa.

Se poistettiin alttarin päältä kirkon mittavassa restauroinnissa 1935–1936 ja vietiin säilöön kellotapuliin.

Kuva vuodelta 1931. Koristelevy näkyy alttarin yllä. Sen keskiosassa alhaalla on ollut alkujaan messinkinen tai kultamaalattu puinen koriste, joka on hävinnyt.

Kirkko peruskorjauksen jälkeisessä asussaan. Uusista koristemaalauksista vastannut taidemaalari Lauri Välke maalasi alttarin yläpuolelle vanhaa alttarikoristetta jäljittelevän maalauksen. Sen keskikoriste näyttää hyvin samanlaiselta kuin aikanaan vanhassa koristelevyssä – kenties se on sama.

Kattokruunu

Lieksan vanha kirkko valmistui 1836. Tämä kattokruunu hankittiin ilmeisesti jossain vaiheessa 1800-luvun loppupuolta tai 1900-luvun alkua kirkkosaliin. Se näkyy 1900-luvun alun kuvissa lukkarinpenkin lähellä kirkkosalin sivuosassa.

Kattokruunu siirrettiin kirkon mittavassa restauroinnissa 1935–1936 pois kirkkosalista.

Kattokruunu näkyy tässä ennen 1935–1936 remonttia otetussa kuvassa oikealla lukkarinpenkin edustalla.

Surusauvat

Tapulissa on tallessa peräti yksitoista surusauvaa. Ne ovat tummalla kankaalla päällystettyjä puusauvoja, joita kannettiin aikoinaan hautajaiskulkueen edellä. Suurissa hautajaiskulkueissa saattajat jaettiin ryhmiin. Jokaisen ryhmän kärjessä kulkevalla surumarsalkalla oli kädessään surusauva, jonka avulla hän johti ryhmäänsä ja piti huolen kulkijoiden rytmistä.

Nämä surusauvat ovat todennäköisesti 1800-luvulta tai 1900-luvun vaihteesta.

VIEKIJÄRVI

Madonna - maalaus

Viekijärvellä vuosina 1901–1939 kappalaisena toiminut rovasti Emanuel Kolkki kuoli 1940. Kolkin perikunta lahjoitti Madonna-aiheisen maalauksen seurakunnalle touko-kesäkuussa 1941 Viekin pappilassa säilytettäväksi.

Seurakunta otti lahjoituksen kiitoksella vastaan ja maalaus päätettiin sijoittaa toiveen mukaisesta joko rovastin tai Viekin kappalaisen pappilaan.

Maalaus oli ollut pappilassa aikaisemminkin Kolkin siellä asuessa, sillä se näkyi pappilasta otetuissa kuvissa 1910- ja 1920-luvuilla. Kolkin perhe muutti vuonna 1900 valmistuneeseen pappilaan vuonna 1901.

Kutomakurssilaisia Viekin pappilan salissa 1910-luvun lopulla. Madonna taulu näkyy taustalla.

Tuure, Elina ja Annikki Laurita (Kolkki) Viekin pappilan salissa vuonna 1923.

Jyväskylän yliopiston tutkijat vastaavan apulaisprofessorin Heikki Hankan johtamina yrittivät selvittää maalauksen alkuperää ja tekijää 1995–1996. Hanka sai selville, että teos on jäljennös espanjalaisen maalarin Esteban Murillon (1617–1682) vuonna 1665 maalaamasta neitsyt Maria-aiheisesta teoksesta, joka on nykyisin Madridin Prado-museossa.

Hanka arveli, että maalaus voisi kenties olla Lieksan palaneen kirkon alttaritaulun maalanneen Berdt Godenhjelmin oppilaan tekemä. Toisaalta Hankan mukaan maalaus voisi olla myös Pietarista tai Keski-Euroopasta. Todennäköisesti se on maalattu 1850–1900.

Taulu siirrettiin 2000-luvun vaihteessa pappilasta Viekin seurakuntataloon, jossa se ripustettiin seinälle seurakuntasalin alttarisyvennykseen.

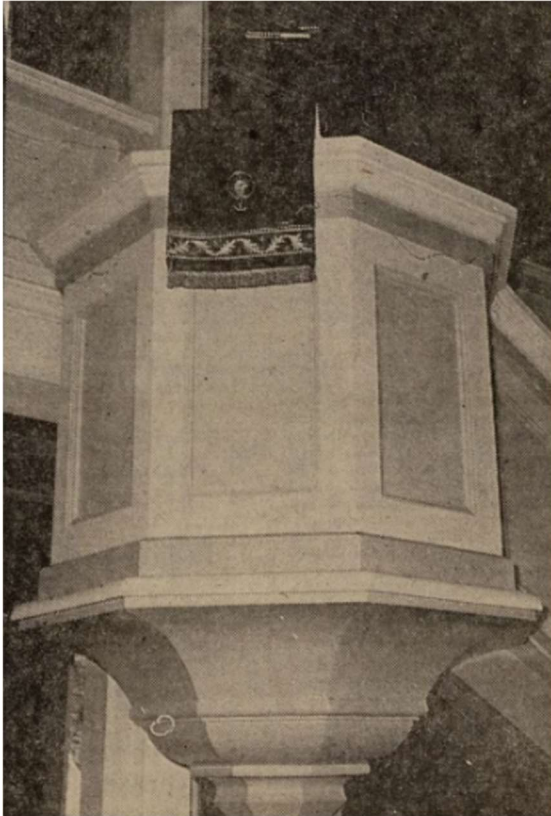
Messukasukka ja kirjaliina

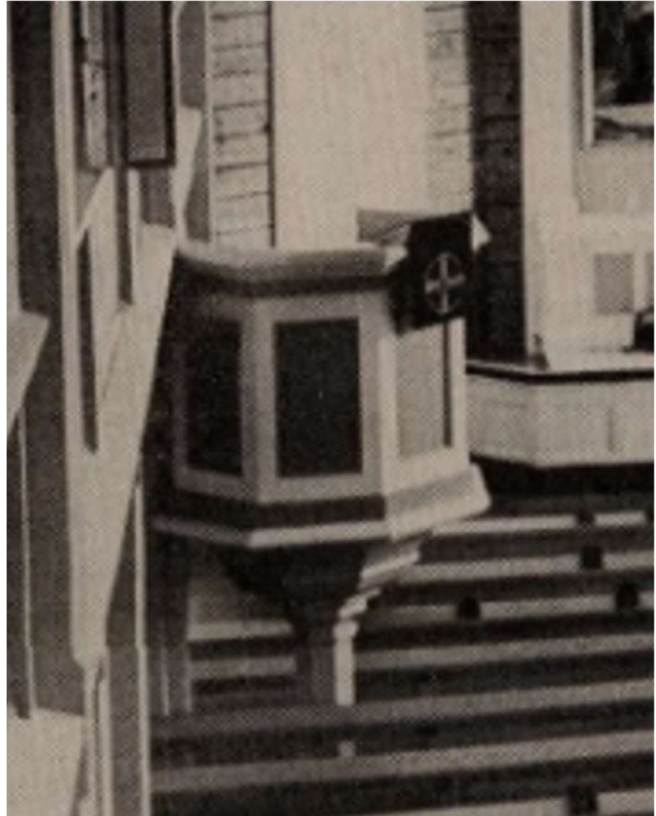
Vuosina 1946–1947 Viekijärvellä valmistauduttiin 1948 toimintansa aloittavaa uutta Viekijärven seurakuntaa varten. Kirkkoon saatiin saarnatuolin kirjaliina, joka vihittiin tarkoitukseensa 19.10.1946. Liinan lahjoitti viekiläinen maanviljelijä Heikki Meriläinen.

Seuraavana vuonna kirkkoon saatiin sähkövalot, sekä messukasukka ja antependium, jotka valmisti Suomen Käsityön Ystävät. Kasukka hankittiin kirkkoa rakentamassa olleen ja siellä innokkaasti käyneen kauppias Samuli Pajulan testamenttilahjoituksen, sekä hänen muistolleen kukkaisrahaston adresseilla saadun rahaerän turvin. Uudet tekstiilit otettiin käyttöön kirkkojuhlassa 30.11.1947.

Kasukka on edelleen Viekin kirkossa, mutta kirjaliina siirrettiin ilmeisesti 1980-luvulla seurakuntatalon saarnatuoliin, sillä tuolloin kirkolle hankittiin uudet liturgisten värien mukaiset kirkkotekstiilit. Antependiumia ei inventoinnin aikana löytynyt.

Kirjaliina oli saarnatuolissa noin 1946–1979.

Vuonna 1980 saarnatuolissa näkyy erilainen kirjaliina (kuva sen verran epäselvä, että voi olla jopa yksi nykyisistä liinoista). Uudet liturgisten värien mukaiset kirkkotekstiilit Viekin kirkkoon hankittiin 1980-luvun alussa.

Tässä vuoden 1960 hautajaiskuvassa näkyy taustalla vanha kadonnut antependium.

3-haaraiset kynttilänjalat

Rovasti Emmanuel Kolkki ja rovastinna Hildur Kolkki lahjoittivat kaksi alpukkaista (uushopeista) kynttilänjalkaa Viekin kirkkoon arviolta 1920-luvulla tai mahdollisesti jopa kirkon vihkimisen aikaan 1911. Niitä pidettiin kirkon alttarilla.

Kynttilänjalat poistettiin käytöstä ilmeisesti 1970-luvun aikana, kun kirkkoon hankittiin uusia tinaisia kynttilänjalkoja alttarilla pidettäväksi. Ainakin toista kynttilänjalkaa pidettiin myöhemmin vielä seurakuntatalon alttarilla.

Rovasti Kolkki saarnaamassa Viekin kirkossa arviolta 1920- tai 1930-luvulla. Kynttilänjalat näkyvät alttarilla. Alttaritaulu hankittiin vasta vuonna 1945, ja sen paikalla oli vuosina 1911–1945 risti vaaleansinisellä taustalla, jonka maalasi kirkon maalarimestarina ollut Makkonen. Tässä vaiheessa kirkossa ei ollut myöskään antependiumia tai saarnatuolin kirjaliinaa.

Sohvapenkki

Viekin kirkon kuorissa on vanha sohvapenkki, jossa on mielenkiintoinen käännettävä selkänoja. Sen historiasta ei ole juurikaan tietoa, paitsi että se on valmistettu sen pohjaan kaiverretun roomalaisen vuosiluvun (MDCCXCII) mukaan vuonna 1792. Näin ollen se on mahdollisesti seurakunnan vanhin yksittäinen esine.

Sohva on ilmeisesti tuotu Ruotsista. Tarinan mukaan sen lahjoitti syntyjään viekiläinen henkilö, joka halusi tehdä lahjoituksen synnyinseutunsa kirkolle. Sohva on siirretty kirkkoon vasta 2010-luvulla – mahdollisesti vuonna 2011, jolloin vietettiin Viekin kirkon 100-vuotisjuhla.

SEURAKUNNAN VANHIMMAT EHTOOLLISVÄLINEET

Ehtoollismalja (kalkki) ja öylättilautanen (pateeni) vuodelta 1806

Kalkin ja pateenin on tehnyt tukholmalainen Olof Hellbom vuonna 1806. Ne ovat olleet käytössä Lieksan toisessa (1772–1828) ja kolmannessa (1836–1979) kirkossa.

Seurakuntaan hankittiin vuonna 1906 uudet ehtoollisvälineet, jonka myötä vanhat ehtoollisvälineet jäivät vähälle käytölle. Kalkin jalkaosa uusittiin kokonaan vuonna 1911 joensuulaisen hopeasepän Arthur Mauritz Koivulan toimesta. Viekipjärven kirkko valmistui 1911 ja nämä vanhat ehtoollisvälineet annettiin kunnostettuina sinne.

Tukholmalaisen hopeasepän Olof Hellbomin leima kalkin reunassa.

Kalkin jalka on uusittu kokonaan vuonna 1911. Siinä on joensuulaisen hopeasepän Arthur Mauritz Koivulan leima.

Viinikannu vuodelta 1883

Viinikannu on hankittu vuonna 1883. Se oli käytössä Lieksan (Pielisjärven) vanhassa kirkossa. Kannu varastettiin Pielisjärven kirkosta yöllä 8-9.11.1905. Samalla varastettiin ainakin kolme kynttilänjalkaa ja mahdollisesti muitakin hopeaesineitä.

Seuraavan vuoden tammikuussa varkaudesta tuomittiin Lauri Rönkkö 2v 6kk ja Mikko Heikkinen 3v 6kk kuritushuonerangaistukseen, sekä Rönkkö olemaan yli rangaistusajan 4 vuotta ja Heikkinen 5 vuotta kansalaisluottamusta vailla.

Varastetut viinikannut ym. esineet tuomittiin kaksikko korvaamaan 550 markalla, eli tuomaan esineet vahingoittumattomina takaisin, sekä viinit korvaamaan 5 markalla ja 25 pennillä. Samoin heidät tuomittiin maksamaan todistajainpalkkiota valtion rahastoon 48 markkaa.

Varastettu viinikannu, jossa on kirjoitus ”Pielisjärven kirkon oma 1883”, löytyi toukokuussa 1906 Pieksämäeltä leipurin ja maalarin Albin Valjakan kotoa, kun poliisi tutki toista Valjakkaan liittyvää varkausepäilyä. Viinikannu oli hakattu loviseksi. Valjakka selitti löytäneensä kannun toukokuun 16 päivä eräästä ojasta Pieksämäen aseman ja kirkon väliltä. Ilmeisesti viinikannun varastaneet miehet olivat kertoneet kannun kätköpaikan Valjakalle ollessaan yhtä aikaa lääninvankilassa. Valjakka oli todistajien mukaan nähty toukokuun puolivälissä Pielisjärvellä, vaikka hän itse yritti sitä kieltää.

Varkauden jälkeen seurakunta hankki uuden ehtoolliskaluston, johon kuului ainakin kaksi alpukkaista viinikannua, alpakkainen öylättirasia, sekä hopeinen kalkki ja pateeni. Tämä rikkoontunut viinikannu ilmeisesti korjattiin, vaikka siinä on edelleen yksi selkeä lommo, joka voi liittyä tuohon varkauteen tai sitten se on tullut myöhemmin.

Viinikannu annettiin ilmeisesti Viekin kirkkoon sen valmistumisen aikaan 1911, samalla kun Viekiin annettiin myös Pielisjärven kirkon vanha hopeinen kalkki ja pateeni.

Kannu otettiin pois käytöstä marraskuussa 2025, koska sen hopeointi on syöpynyt ja alpakassa oleva nikkeli voi liueta viiniin. Kultasepäntuotteissa todettiin, että sitä ei voi hopeoida uudelleen.

Lommo kannun kyljessä. Muisto varkaudesta?

NURMIJÄRVI

Kynttilänjalat

Nurmijärven eli Jongunjoen rajaseutukirkko vihittiin käyttöön 18.7.1948. Nurmijärven kirkkosalin alttarilla on kuitenkin kaksi hopeista kynttilänjalaa, jotka on valmistettu jo vuonna 1929.

Ne lahjoitettiin aikanaan Pälksaaren piirimielisairaalan johtokunnan toimesta sairaalan monivuotiselle lääkärille Laina Salolle. Pälksaaren piirimielisairaala oli toiminnassa 1925–1944. Se sijaitsi Pälkjärven kunnassa ja jäi jatkosodan jälkeen Neuvostoliiton puolelle rajan taakse.

Kynttilänjalat lahjoitettiin Jongunjoen (Nurmijärven) rajaseutukirkkoon jouluna 1956. Mahdollisesti lahjoittaja oli Laina Salo.

Pälksaaren sairaalan hoitajia ja lääkäreitä

Pälksaaren sairaalan henkilökunta 1920-luvun lopulla. Kuvassa etualalla tohtori Laina Salo lääkärintakissaan ja hänen oikealla puolellaan valkeassa sairaanhoitajan puvussa ylihoitajatar Lyyli Kinnunen sekä takanaan osastonhoitajatar Martta Hakkarainen. Henkilökunnan on kuvannut J. Ikonen Värtsilästä.

Kynttilänjalat näkyvät tässä vuoden 1976 kuvassa alttarilla. Kuvassa myös kirkkoherra Toimi Kauppinen ja nuorisiohjaaja Teemu Harju. Kuvassa näkyvää vuonna 1956 hankittua antependiumia ei inventoinnin aikana löytynyt. Siihen on ommeltu Pyhää henkeä kuvaava laskeutuva kyyhkynen.